Wij hebben dan voor ons zoo iets als een moderne Amerikaansche stad met niets dan rechte straten, die elkander rechtlijnig kruisen. Namen zijn niet noodig voor de administratie. Men kan met nummers volstaan.

En wat zijn wij dan van een herrie af! Hoewel het mogelijk is dat er nog iemand is, die met den „Schüler" uit den Faust verzucht: „mir wird von alle dem so dumm, als ging mir ein Mühlrad im Kopf herum".

Maar Groen en Fabius haalden indertijd met groote instemming het oordeel van Von Gentz aan, als deze beschreef het volkenrecht, dat gestempeld was door de Reformatie.

Hij zegt: „men zag, ofschoon van groote staten omringd, noch Zwitserland, noch Holland, noch ergens een der Duitsche geestelijke of wereldlijke vorsten, noch de zwakste rijkssteden, noch Venetië, noch Genua, noch de kleinere Italiaansche republieken, noch het aan zichzelf overgelaten Malta, noch het bloeiende maar onmachtige Genève, tusschen Frankrijk en Savoye gedrukt, noch die Savoyaansche macht zelf, hier van Oostenrijk, dáár van Frankrijk bedreigd, noch het van den Spaanschen kant op alle zijden ingesloten Portugal, noch na de geweldige uitbreiding van de Pruisische en Russische macht de Zweedsche of Deensche verdwijnen. Verscheiden van die staten behielden hun onafhankelijkheid in eigen moed en kracht, of door groote wijsheid of door roemrijke daden, waardoor zij indertijd tot zelfstandigheid waren gekomen".

Echter — nu wenkt het wereldrijk, waarin, naar nu van A.R.-zijde gezegd wordt, voor ons volk, vermengd tusschen alle volken der wereld, een wereldtaak misschien zal zijn weggelegd.

Weg al die grenzen met haar „onnatuurlijk verloop". Leve de natuurlijke grens, zooals het den goddelooze bevalt het begrip te gebruiken. Wie kan zeggen, dat aan iemand is beloofd te behouden, wat hij in Gods gunst verkreeg?

Derhalve mag daarop naar believen worden ingegrepen. Ziedaar nu het anti-revolutionaire volkenrecht, waarin men over souvereiniteit, gezag, recht en gerechtigheid, reeds goed kan spreken zelfs met den socialist en atheïst. Ik begrijp dit nu volkomen. Maar vraag mij af: is het anti-revolutionaire volk nu zoo diep gezonken, dat het dit alles rustig slikt?

Met hartelijke groeten en heilbede uw toegenegen

MARNIX.

Boekbespreking

Dr J. Ridderbos, „De Kleine Profeten", Obadja tot Zefanja, Korte Verklaring, Kampen, J. H. Kok, N.V., 2e druk, 1949.

Van de Korte Verklaring komen na den oorlog de herdrukken successief los. We meenen dezen herdruk nog niet te hebben aangekondigd, en doen dit thans, met blijdschap. De Korte Verklaring heeft het voordeel, dat ze ook aan diegenen, die geen gelegenheid hebben, serieus een poging in de richting van de exegese van een bijbelplaats voor zichzelf te ondernemen, de gelegenheid opent, kennis te nemen van de resultaten der pogingen, die door anderen, die wel ertoe in de gelegenheid waren, daartoe ondernomen zijn. Ze blijven daarbij afhankelijk van die anderen; maar ze wären al eerder afhankelijk van anderen. En de reeks Korte Verklaring is van de hand van theologen die in meer dan één opzicht het dichtst bij hen staan, die voor de Schrift „voelen", wat deze verlangt, dat ieder er voor voelen zal; terwijl die nieuwere theologen de gelegenheid hadden gebruik te maken van licht, dat aan vroegere geslachten onthouden bleef. Met name in de „Kleine Profeten" zal dit hun een gevoel van dichter bij huis te komen kunnen schenken. Ook al zouden op meer dan één plaats de resultaten van breeder onderzoek anders uitvallen dan bij de auteurs der K. V., het is toch een voordeel, dat men, b.v. bij de huiselijke Schriftlezing, een vlotten indruk krijgen kan van wat de profeten bedoeld hebben. De Kleine Profeten waren steeds het moeilijkst te lezen en te verstaan; ik herinner me een verhaal van een gereformeerden man, die in den oorlogstijd een jood als onderduiker had; de man hoorde dagelijks de Schriftlezing aan, was ook belangstellend, maar zuchtte vaak: wat een vertaling (de Statenbijbel) hebben jullie! De zwakste partij van de Statenvertaling is juist het gedeelte der Kleine Profeten. Voor ons volk blijft dus de K. V. een aanwinst, die dankbaar te noteeren is; ook in dezen mogen we voorts wachten op nieuwere studies; we hebben er al eens mooie resultaten van gezien, die nog weer de K. V. overtreffen, b.v. inzake Zacharia en Amos. Hartelijk aanbevolen.

K. S.

AAN EEN JONGEREN TIJDGENOOT. No. 36

„Stotteren" op Paschen

Amice,

Je herinnert je uit de kerkelijke pers allicht, dat onlangs ds Leenhouts (Soest) gezegd heeft (met zijn kerkeraad), dat de synode van 1942—44 profetisch gestotterd heeft. Die uitspraak zag op de bekende bindend verklaarde uitspraken, die een deel der oorzaken van de breuk van '44 en dus ook een deel der redenen van het herstel in de vrijmaking zijn geweest.

Dat woord „stotteren" klonk niet erg bemoedigend voor menschen, die meenen dat de synode van '44 sprak met goddelijk leergezag.

Maar ook het „stotteren" schijnt in eere te komen. Prof. Dr G. C. van Niftrik althans schrijft, dat ook Mattheus, Marcus, Lucas, Johannes hebben „gestotterd" en dat de bijbel dit „gestotter" voor ons bewaard heeft.

Prof. van Niftrik is één van de jongste apologeten en luidsprekers van Karl Barth. Als zoodanig heeft hij bij de firma Callenbach te Nijkerk een ook aan ons blad ter bespreking toegezonden lijvig werk uitgegeven (520 blz.), onder den titel: **Zie, de Mens.** Keurig uitgevoerd, mooie stofomslag, een lust voor de oogen. Als ondertitel voert het boek: „Beschrijving en verklaring van de Anthropologie van Karl Barth".

't Boek bedoelt dus wat Barth over „den mensch" zegt, bij ons nederlandsche publiek bekend te maken.

Nu, de schrijver houdt zich aan zijn plan. Barth wordt werkelijk getrouw gecopieerd. Ook het laatst verschenen dl III, 3 van zijn dogmatiek. In zijn „Heidelbergsche Catechismus", deel III, aflevering 3 (twee maal III, 3 dus) heeft de redacteur van ons blad uitvoerig daartegen geschreven. En getracht aan te toonen, dat met name in zijn beschouwing over de zonde Barth niet alleen ondoordachte uitlatingen van anderen over Luther klakkeloos overneemt, doch ook op de ernstigste wijze te kort doet aan wat wij Gods majesteit noemen, en zich in hopelooze tegenstrijdigheden verwikkelt. Niettemin worden al die klakkeloosheden, en tegenstrijdigheden en — ketterijen hier rustig doorgegeven. Van de tegenspraak neemt de schrijver niet de minste notitie.

Nu, dat is niet erg, tenminste vergelijkenderwijs. Als prof. v. Niftrik prof. Zuidema aanhaalt (in diens bezwaren tegen het existentialisme), dan wordt staande gehouden, dat dit gestotter-per-luidspreker, het existentialisme beter **verstaan dient te worden dan het zichzelf verstaat,** en dat men er dankbaar voor dient te zijn, dat hier een structuur van denken gevonden wordt, dat formeel verwantschap vertoont met het bijbelsche denken (38).

Als we zulke dingen lezen, troosten we ons maar erover, dat de van gereformeerde zijde tegen Barth ingebrachte bezwaren worden genegeerd. Want als prof. v. Niftrik er kans toe zag, zou hij misschien verkondigen, dat K. D. III, 3 allicht ook door H. C. III, 3 wordt gesteund; men dient — zou hij misschien zeggen — H. C. III, 3 beter te verstaan, dan H. C. III, 3 zichzelf verstaat. Hebben vurige synodocraten ook al niet eens zoo iets beweerd, dat K. S. formeel met Barth overeenkomst vertoont? Richel beweerde eens: als K. S. de Kerk „actueel" vergaderd ziet WORDEN, dan lijkt hij wat op Barth's actualisme.

Maar we dwalen af. We zouden het over dat „stotteren" hebben. Schrijver spreekt ook (380) over de Paaschgeschiedenis. Is dat een „miraculeus" natuurgebeuren? Welneen, zegt hij, wie het zoo ziet, is bezig het te discrediteren. Deze nieuwe opvatting (want het was wel geen natuurgebeuren, doch tóch wel een mirakuleus gebeuren ook in „de natuur") is er een van de zoogenaamde nieuwe gemeente. Maar ze wordt natuurlijk op het conto van de oude gemeente geschreven. De oudste zelfs. De oudste gemeente was niet geïnteresseerd in de mogelijkheid en werkelijkheid van doodenopwekkingen überhaupt en in het algemeen, maar in de opstanding van dezen Doode en in de daarmee geïnaugureerde opstanding aller dooden. Met een algemeene polemiek tegen het begrip van een ook de natuur omvattend wonder, begint men tegen Jezus' opstanding niets: het gaat bij Jezus' opstanding om een **contingent** factum. Van hieruit is het te verstaan, dat de opstandingsverhalen vele tegenstrijdigheden bevatten. **De evangelisten spreken om zoo te zeggen stotterend over deze zaak,** dit contingente factum, dat ook zij allesbehalve vanzelfsprekend vonden. Uit de verhalen van de vier evangeliën kan onmogelijk een „historisch" relaas in onzen zin zamengesteld worden".

„In onzen zin" niet — zegt de schrijver.

In welken zin dan soms wel? O, dat in en uit redeneeren, inhaerent aan het systeem.

„De veertig dagen" tusschen Paschen en Hemelvaart? Hoor:

„Ook de veertig dagen van Hand. 1 : 3 moeten typologisch en **niet** als een exacte chronologische aanduiding gewaardeerd worden" (wel als een niet-exacte?). „Er is daarmede" — zoo vervolgt de auteur — **„stellig contrast** bedoeld met de veertig dagen en nachten van den zondvloed (Gen. 7 : 4, vergelijk ook Ezech. 4 : 6; Jona 3 : 4), contrast ook met de veertig dagen van Jezus' verblijf in de woestijn met de daarbij behoorende verzoeking (Matth. 4 : 2; Luc. 4 : 2); vermoedelijk positieve relatie tot de veertig dagen, die de het volk vooruitsnellende verspieders in Kanaän hebben doorgebracht (Num. 13 : 25), en tot de veertig dagen en nachten, waarin Elia gesterkt door de van den engel ontvangen spijs naar den berg Gods, Horeb, trok (1 Kon. 19 : 8)".

En nu de conclusie:

„Men zal dus van de Paaschgeschiedenissen wel moeten zeggen, dat hier elke chronologische en topografische exactheid ontbreekt".

D.w.z. niet in den tijd exact.

En niet in de ruimte exact.

Nog één conclusie: „men kan deze verhalen ook niet verificeren door onafhankelijke getuigen".

Neen — dat geven we toe. Maar van **afhankelijke** getuigen? De apostelen waren **getuigen** Gods, en hebben als zoodanig **moeten** fungeeren als **oogen** van de kerk, als **ooren** van de kerk. Exact werkende oogen. Exact functioneerende ooren! Maar hier raken we hem kwijt. Voor altoos.

En na al deze ingewikkelde bijdragen aan de fides implicita, waaraan de Barthianen hun niet-begrijpende volgelingen-in-de-doorbraak blijven wagen, krijgen we dan de volgende eindconclusie:

„Het is een beetje **komisch** van al deze gegevens één enkel samenhangend verhaal te willen maken" (maar iets anders is: het als samenhangend te **gelooven,** en dan dien samenhang weer aan te wijzen, niet als „gemaakt", doch als „erkend").

Verder:

„Men kán hier niet spreken van „historie" in de ons bekende beteekenis. 1 Cor. 15 : 3—8 is zéker ook niet bedoeld als een soort getuigenverhoor ter levering van een „historisch" bewijs. De opstandingsverhalen spreken in den stijl, en dat beteekent: in de vrijheid, in de dichtende vormgeving en in de duisterheid van de „geschichtliche" SAGE. Zij beschrijven een geschieden, dat ontoegankelijk is voor historisch onderzoek en historische beschrijving. Daarom moet men niet probeeren te harmoniseeren".

Met andere woorden: gezegend stotteren! Als de evangelisten alles hadden gegeven in den vorm der kronieken, zouden de Barthianen het te kwaad hebben met hun theorie over het welsprekend stotteren. Dialectisch spreken is stotteren.

En het ledige graf? En de hemelvaart?

Wel, zegt prof. Van Niftrik: „De berichten hierover wijzen de grenzen van den Paaschtijd aan: naar achteren en naar beneden het ledige graf, en naar voren en naar boven: de hemelvaart". Hoe dat bedoeld is? Zóó: „de inhoud van de Paaschboodschap was ook niet, dat het graf ledig was, maar dat Jezus leefde. Het ledige graf en de hemelvaart zijn slechts de TEEKENEN van het Paaschgebeuren, zooals ook de maagdelijke geboorte slechts het **teeken** is van het Kerstgebeuren, namelijk, de verwekking en de geboorte van den eeuwigen Zoon Gods". **Het ledige graf, legende? „Goed, legende",** maar dan toch een legende, die men niet verwerpen maar erkennen moet (382).

Een **teeken** dus, dat niet exact is, noch chronologisch, noch topografisch. Maar sage en legende. Respectabele legende.

Wie stuurt al de Barthianen naar Japan? Ze kunnen daar al hun mooie formeele geleerdheid prompt aan de Boeddhisten kwijt. Ook Boeddha levert een massa sagen, legenden, teekenen, getuigenissen.

Maar op een preekstoel moesten deze heeren liever niet gaan staan, aanstaanden Zondag. Want ze stotteren niet, ze praten veel te glad. Ze praten alles glad, al roepende: praat niets glad, want dat is **komisch.** De evangelisten stotteren verheven? Ik geloof het niet. Maar de Barthianen hebben hun gestotter noodig, om eigen gladheid te verbergen achter protesten tegen de onze. Gelukkig, de mensch, die onder de „slechten" behoort, aan wie de „wet" van Psalm 19 wijsheid leert. De oudste beteekenis van „slecht" is „glad". En vandaar: eenvoudig.

Gegroet met een: Sursum Corda: de Heere leeft en dus is het graf leeg. Je vriend

ADOLPHUS VENATOR.

Theologische Hoogeschool

De kring van onze Hoogeschool is in het onverwachts verscheiden van het jongste kind van Prof. en Mevrouw Holwerda niet alleen getuige van een groot verdriet geweest, doch heeft ook zelf daarin zich gewond gevoeld. Het was na het heengaan eerst van Mevrouw en daarna van Prof. Greijdanus de eerste slag, die vanwege Gods wijze hand in onzen kring gevallen is.

Gelukkig behoeven wij menschen elkander in zulke dagen niet vast te houden. Er zijn andere handen, die ons vasthouden; en dat zijn Vaderhanden. Wij grijpen die Vaderhand in de menschenhand van onzen Broeder en Archeeg Jezus Christus. Hij komt ons allen zeggen: vergeet het niet in deze week: het is Paschen geweest.

Wij hebben allen in de laatste jaren veel moeten en ook mogen studeeren en debatteeren over onze kinderen, over hun capaciteiten en vermogens. We hebben samen opnieuw Ursinus gelezen over de plaats van de kinderen in de vergadering der geloovigen. We hebben over de kinder-communie als probleem elkander met argumenten pro en contra opgehouden, en dezer dagen heeft ondergeteekende zich nog kunnen verbazen over de massa vragen en opwerpsels, die een auteur als Zornius weet ter sprake te brengen bij het vraagstuk van de „eucharistie der kinderen".

In dagen als deze evenwel zegt onze Koning tot ons allen in de harde spraak der feiten: zoolang het op Uw theorieën aankomt, weet gij maar heel weinig ook over uw kinderen en over hun ingang, hun uitgang, hun overgang. Zoudt gij zelf maar weer worden als een kind? En Vader vertrouwen, die u bij de hand neemt? Ook als Hij u slaat? Dan weet ge ineens net precies voldoende.

En dan wordt het voor alle boeken-lezers en alle theoretici weer zoo goed zich te laten zinken op wat bij dat kindergrafje zooeven nog is voorgelezen:

dat wij aangaande den wil Gods over de kinderen alleen uit het Woord Gods hebben te oordeelen.

Dan zijn wij ook bij een kindergraf precies weer daar waar we altijd moeten zijn. Dan hebben wij weer gemeenschap met den Vader, en met Zijn Zoon, die behalve een menschenhand ook heeft een menschenhart, en die in alle dingen is verzocht geweest als wij, doch zonder zonde.

Worde ook aan onzen hooggeachten collega en Mevrouw Holwerda het gevoel van de genade Gods in deze Zijne tegenwoordigheid door het Woord in hun groot verdriet ongeschokt bewaard. En moge hun beider gezegende arbeid voor onze Theologische Hoogeschool erdoor bevestigd en verrijkt worden. Want het is Zondag Paschen. Hij leeft, die ons gezegd heeft: Houd niet beneden vast, wat God naar boven opneemt in Zijn grondelooze barmhartigheid en genade.

K. S.

CORRESPONDENTIE.

Volgende maand hopen wij te disponeeren over het abonnementsgeld 1 April—30 September 1951.

Abonnees, die er de voorkeur aan geven het verschuldigde bedrag ad *f* 4.— per giro te betalen, verzoeken wij vriendelijk, dit vóór 4 April te doen op postrekening 406040 van „De Reformatie".

Willen degenen, die geabonneerd zijn via den Boekhandel, er aan denken, dat zij niet aan ons, doch aan hun boekhandelaar moeten betalen? DE UITGEVERS.